

УДК 94 (477. 42) "18 / 19": 352. 07

Анатолій Седляр
(м. Житомир)**ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІСЬКИХ ДУМ ВОЛИНИ І ПОДІЛЛЯ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

У статті проаналізовано комплекс повноважень та обов'язків міських дум Волинської та Подільської губерній відповідно до Міського положення 1892 р.; висвітлено систему виборів до міських дум.

Ключові слова: міська дума, Міське положення 1892 р., вибори, губернатор.

Важливою складовою системи місцевого самоврядування Російської імперії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. були органи міського громадського управління. Міські думи та управи відігравали значну роль у розвитку різних сфер життя міст того часу. У вказаний період вони керувалися у своїх діях Міським положенням 1892 р.

Міське положення 1892 р. було предметом низки досліджень різних років, зокрема, це питання вивчали М. Страдомський [1], О. Михайловський [2], Г. Шрейдер [3], О. Мельничук [4], О. Прищепа [5]. Метою нашої статті є аналіз виборчої системи, яка формувала особовий склад дум, а також висвітлення прав та обов'язків розпорядчих органів самоврядування.

Міське положення поширювалося на точно визначене коло населених пунктів. При цьому статус міста мав бути затверджений державою. Міські поселення могли виконувати функції губернських або повітових центрів та заштатних міст. На час уведення в дію Міського положення 1892 р. у Волинській губернії містами вважалися: Житомир (адміністративний центр), Рівне, Луцьк, Володимир-Волинський, Ковель, Острог, Дубно, Новоград-Волинський, Овруч, Старокостянтинів, Кременець та Заславль (у січні 1910 р. перейменовано в Ізяславль). Подільська губернія мала більше міст: Кам'янець-Подільський (адміністративний центр), Вінниця, Проскурів, Брацлав, Могилів-Подільський, Балта, Летичів, Гайсин, Бар, Літин, Нова Ушиця, Ольгопіль, Хмільник, Ямпіль, Стара Ушиця, Сальниця, Вербовець [6, с. 767, 780]. У 1903 р. указами імператора статус міст отримали Здолбунів у Волинській та Жмеринка в Подільській губерніях.

Міське самоврядування було представлене розпорядчими (дума) та виконавчими (управа) органами. Думу формували гласні, для обрання яких через кожні чотири роки в терміни, призначені міською управою й затверджені губернатором, мали відбуватися вибори. За основу виборчого права брався виключно майновий ценз. Воно належало: 1) особам та установам, які володіли в межах міста не менше одного року нерухомим майном вартістю (зважаючи на значення міста) від 300 до 3000 руб.; 2) особам та установам, які утримували в тих же межах торговельно-промисловий заклад, що потребував свідоцтва першої чи другої гільдії. У разі, якщо декілька осіб мали нерухоме майно в загальному володінні, правом голосу користувався лише один із співвласників, за угодою з іншими. Порівняймо: Міське положення 1870 р. надавало виборче право власникам нерухомого майна, керівникам торговельних і промислових закладів та власникам купецьких і промислових на дрібну торгівлю свідоцтв, тобто в основу було покладено сплату зборів у міську касу.

Таким чином, Міське положення 1892 р. надавало перевагу заможнішим верствам населення й водночас позбавляло представництва в думах бідніших міщан. Унаслідок цього нагальні потреби переважної більшості жителів міст щодо харчування, житла, освіти, лікування лишалися або зовсім поза увагою, або задовольнялися далеко не так, як це було потрібно. Одним із небагатьох позитивних наслідків було збільшення кількості гласних із середньою та вищою освітою.

Серед тих, хто мав право участі у виборах, жінки та особи, які не досягли віку 25 років, користувалися ним не особисто, а через уповноважених із відповідними дорученнями. Жінки могли надавати доручення лише своїм родичам. За Положенням 1870 р., цей документ могли отримувати й інші особи за умови володіння відповідним майновим цензом.

Відступом, порівняно з попереднім Міським положенням, було зменшення кількості обраних із нехристиян – воно не могло перевищувати одну п'яту частину всієї кількості гласних, а раніше третина гласних могла складатися із представників інших релігій. Щоправда, в законі зазначалося, що на території єврейської осілости, за умови недостатньої кількості осіб християнського віросповідання, для обрання гласних вільні вакансії можна було заповнювати

нехристиянами. Це було актуальним для Волинської та Подільської губерній, оскільки тут у містах більше половини населення складали євреї.

Часто саме конфесійна належність була причиною відмови губернської адміністрації в дозволі працювати в міському управлінні. Наприклад, у 1895 р. подільський губернатор призначив на посаду міського старости Старої Ушиці працівника своєї канцелярії М. Мандржицького, оскільки обрані на виборах міщани не відповідали посаді за своїми моральними та розумовими якостями. Ті ж, хто мав непогане виховання й освіту та володів відповідним майновим цензом (таких було двоє – землевласник Рагульський та дворянин Бачинський), були католиками. Саме тому губернатор не знайшов можливості ввести їх до міського управління [7, арк. 5].

У західних губерніях керівникам краю дозволялося допускати євреїв до виконання обов'язків гласних. Зокрема, подільський губернатор повідомляв улітку 1898 р. міську управу Вінниці, що Міністерство внутрішніх справ визнало можливим ввести до її складу двох гласних-євреїв. У кожному міському поселенні управою або міським старостою вівся особливий список осіб єврейської національності, які на підставі Міського положення могли бути обрані в міські гласні. Наприклад, для Вінниці він складався з 400 осіб [4, с. 151].

Не мали права брати участь у виборах: 1) голова і члени місцевого із земських та міських справ присутствія, за винятком губернського предводителя дворянства, голови губернської земської управи, міського голови та членів від земських зборів і міської думи; 2) священники та церковнослужителі; 3) місцеві чини прокурорського нагляду; 4) особи, які займали поліцейські посади в губернії [8, с. 14]. Крім того, існувала ще низка обмежень участі у виборах, зокрема позбавлялися виборчого права особи, які знаходилися під гласним наглядом поліції, що було нововведенням порівнянно з попереднім Міським положенням [9, с. 6].

Одним із наслідків змін у виборчій системі стало значне зменшення кількості виборців у містах. Так, у Житомирі вона знизилася з 2990 осіб до 350 [10, с. 417]; у Луцьку – з 450 (6 % населення міста) до 105 (0,6 %) [5, с. 145]. У 1910 році в подільських містах усього 1,7 % мешканців могли голосувати, а в Кам'янці-Подільському таке право мали лише 0,8 % жителів [11, с. 55]. Загалом у містах, які входили до зони єврейської осілості, кількість виборців помітно зменшилася.

Для проведення виборів особи, які мали право голосу, утворювали виборчі збори. У гласні могли бути обрані лише ті, хто мав право обирати. Губернатор міг оскаржити результати виборів, звернувшись до присутствія із земських та міських справ. Воно могло визнати голосування недійсним (і призначити нове) або скасувати обрання окремих гласних. Випадки незатвердження обраних осіб були досить поширеними. Зокрема, подільський губернатор зазначав, що вибори, які пройшли в 1898 р., дали несприятливий результат – значну кількість незатверджених обранців [4, с. 155]. Наслідком цього було проведення нового голосування, яке призвело до додаткових витрат і паралізувало роботу органів міського управління.

У міських поселеннях, які мали не більше ста виборців, дума нараховувала 20 гласних. Там, де кількість виборців перевищувала сотню, на кожні п'ятдесят осіб із правом голосу більше цієї кількості додавалися по три гласних до тих пір, поки кількість їх досягне: у столицях – 160, у губернських містах із населенням більше ста тисяч та в Одесі – 80. Для менших центрів губерній, а також значніших повітових міст було визначено межу – 60 представників, для інших міських поселень – 40 [8, с. 19]. Окрім цього, у засіданнях думи мали право брати участь голова місцевої повітової земської управи та представник від духовного відомства. Таким чином кількість членів дум зменшувалась. Наприклад, число гласних дум повітових міст Подільської губернії скоротилося вдвічі [4, с. 153]. У Луцькій міській думі до запровадження реформи працювали 37 гласних, а в 1894 р. – 20. До міської думи Житомира у 80-і роки XIX ст. обиралося до 56 гласних, а в 1901 р. до неї входило лише 36 чоловік [5, с. 145]. Водночас можна стверджувати, що зменшення кількості гласних мало й позитивні сторони. Зокрема, це економило кошти, полегшувало збір гласних на засідання, робило думи більш дієвими.

Гласні на початку виконання своїх обов'язків складали присягу. Заробітної платні за роботу в думі вони не отримували. За рік мало відбутися не менше чотирьох та не більше двадцяти чотирьох засідань. При голосуванні гласний не міг передати свій голос іншій особі. Позитивним було те, що кожний відповідав лише за своє рішення, але водночас через відсутність обранців часто засідання не набирали кворуму.

Ніхто з гласних без поважних причин не мав права ухилятися від участі в засіданнях. До поважних причин належали: неповідомлення гласному про засідання, хвороба, яка заважає виходу з будинку, важка хвороба чи смерть родичів, спеціальна робота на державній службі. Про причину неявки гласний повинен був письмово сповістити голову, а той повідомляв про це думу.

У разі відсутності повідомлення або неявки з неповажних причин передбачалися: на перший раз – попередження, другий – грошове стягнення (не більше 75 руб.), третій – окрім грошового стягнення, виключення зі складу гласних. Однак цього правила дотримувалися далеко не завжди. Постійне відвідування засідань не було в пошані серед міських обранців. Досить часто ледве вдавалося зібрати необхідний кворум. Серед гласних були й такі, які практично взагалі не ходили на засідання й при цьому продовжували залишатися у складі думи. Ця обставина, а також те, що чимало представників розпорядчих органів практично не брали участі в обговоренні питань, були одними з найбільших недоліків у роботі громадського управління.

У галузі господарства органи самоуправління завідували фінансами та іншим майном (рухомим та нерухомим) міського поселення, відповідали за утримання в належному стані і впорядкування вулиць, площ, доріг, тротуарів, водогонів, бульварів, каналів, а також освітлення міста. Вони розпоряджалися встановленими на користь міст зборами й повинностями, допомагали розвитку місцевої торгівлі та промисловості, відкривали ринки й базари, наглядали за правильним веденням торгівлі, організовували кредитні установи, брали участь у завідуванні взаємним страхуванням міського майна від вогню тощо.

Важливою складовою діяльності муніципальних органів була соціальна сфера. Міське самоуправління займалося опікою над бідними, запобігало жебрацтву, облаштовувало благодійні та лікарняні заклади, завідувало ними на однакових із земськими установами засадах. У разі дефіциту продовольства – усувало його за допомогою матеріальних засобів, які були в розпорядженні громадського управління. Міські службовці повинні були брати участь у заходах з охорони народного здоров'я й запобігання епідемій, дбати про покращення лікарської допомоги міському населенню та місцевих санітарних умов. На них накладався також обов'язок боротися з пожежами та іншими стихійними катастрофами.

У культурно-освітній сфері міське управління мало наглядати за розвитком народної освіти, брати визначену участь у завідуванні навчальними закладами, облаштовувати громадські бібліотеки, музеї, театри тощо.

Окрім вказаних обов'язків, суттєвим пунктом витрат для муніципальних органів було задоволення потреб військового й громадського управлінь, покладених у визначеному порядку на міське самоврядування [8, с. 7].

Окремим пунктом зазначалося, що міське громадське управління має турбуватися про облаштування православних храмів та про заклади, які займаються "зміцненням релігійних почуттів і моральних переконань міського населення" [8, с. 8].

Крім того, міське громадське управління купувало й продавало майно, укладало договори, виступало в суді.

Оцінюючи роль муніципальних органів, можна сказати, що вони контролювали економічну основу життєдіяльності населення та міста загалом. Практично всі найважливіші аспекти міського життя були предметом уваги громадського управління.

Для організації роботи міського самоврядування дума мала право на проведення виборів на посади, вказані в Міському положенні 1892 р., та визначення розмірів грошового утримання за цими посадами, складати порядок дій виконавчих органів громадського управління, надавати їм відповідні інструкції. У процесі ведення господарства міські думи розглядали прибутково-витратні кошториси, визначали розміри визначених діючими законами місцевих зборів. Вони мали право перетворювати натуральні земські повинності міських жителів на грошові, з переведенням їх на загальні кошти міста, скасовувати недоїмки певних видів із міських зборів. Розпорядчі муніципальні органи складали правила для завідування капіталами та іншим майном міського поселення, а також лікувальними, благодійними та іншими закладами, які перебувають у відомстві громадського управління, могли купувати нерухоме майно. Крім цього, думи могли визначати граничні ціни за проїзд в екіпажах візників, трамваї, оформлювали податок за користування під'їзними шляхами, переправами, бойнями для худоби, водогонами тощо. Для покращення стану міських фінансів вони обговорювали пропозиції щодо позик та інших зобов'язань від імені міського населення, прийняття на користь міста пожертвувань, представлення через губернатора вищому керівництву клопотань про місцеві потреби, а також низку інших прав.

Для можливості стабілізації господарства та непередбачуваних витрат міста могли мати запасні капітали. Це були резервні фонди, дозвіл на використання коштів із яких надавало Міністерство внутрішніх справ після подання органами міського управління обґрунтованого прохання. При цьому управа була зобов'язана згодом повернути цю суму до запасного капіталу.

Лише в 1908 р. уряд скасував це правило. Таким чином, навіть у використанні власних грошових запасів міста були обмежені.

Міське положення також надавало можливість думам приймати обов'язкові для місцевих жителів постанови щодо низки питань. Муніципальні органи могли видавати укази про заходи запобігання пожежам, порядок утримання в належному стані вулиць, площ, бульварів, правила користування міським транспортом. Крім цього, до їх компетенції входили постанови про порядок вуличного руху, санітарний стан, який має дотримуватися в приміщеннях для продажу продуктів харчування, а також на фабричних та ремісничих підприємствах, бойнях для худоби, приватних садибах. Наприклад, у червні 1915 р. про порядок руху вулицями та площами на велосипедах і автомобілях проголосила розпорядження Ольгопільська міська дума. Зокрема, заборонявся рух тротуарами, бульварами та іншими місцях пішохідного пересування, а у вечірній час обов'язково мав бути увімкнений ліхтар [12, с. 2].

Виконавча влада вимагала від власників підприємств турбуватися про чистоту повітря, уживати заходів проти забруднення його димом, сажею і газами. Так, для полегшення контролю за санітарним станом будинків Кам'янець-Подільська міська дума в травні 1915 р. видала постанову про обов'язок домовласників мати спеціальні книжки для позначок, які повинні за першою вимогою бути пред'явлені представникам санітарного нагляду, поліції, санітарним попечителям чи представникам громадського управління [13, с. 2]. Такі заходи сприяли покращенню міського благоустрою та збільшували контроль муніципальних органів за дотриманням належного санітарного стану приватними особами.

Важливими для міського життя були також розпорядження про запобігання й припинення епідемій, внутрішній розпорядок на ярмарках, ринках та базарах, торгівлю міцними напоями, початок та закінчення торгівлі у святкові дні тощо. Крім цього, міські управління мали складати плани своїх поселень та могли їх змінювати в разі потреби. Для цього був необхідним дозвіл уряду. Це стосувалося міст, у яких положення 1892 р. вводилося в повному обсязі, решта повинна була звертатися до будівельного відділу губернської управи. Спрощені міські громадські управління на основі циркуляра Міністерства внутрішніх справ (квітень 1894 р.) лише організовували забезпечення належними матеріальними засобами для виконання цих робіт [14, с. 144]. Таким чином, процедура зміни міських планів була складною й довготривалою. Це призводило до того, що часто забудова міських поселень не відповідала планам, які існували.

Також міські думи визначали граничні ціни (такси) на товари першої необхідності. Як правило, такі обмеження встановлювалися на м'ясо та хліб. Їх розмір визначався експериментальним шляхом комісією з членів міської управи, яка на ринку спостерігала за реалізацією товарів. Порушники такси сплачували штраф і притягувалися до адміністративної відповідальності. Такі постанови міського самоврядування сприяли стійкості цін та не давали можливості торговцям їх завищувати задля особистої вигоди. Це допомагало більшою чи меншою мірою задовольняти потреби у відповідних товарах навіть нижчим верствам населення. Щоправда, пізніше, під час Першої світової війни, такси почали більше шкодити, ніж приносити користі. Власники товарів, за умов дорожнечі та дефіциту, просто не постачали їх для продажу, нарікаючи на те, що для них це невигідно. Водночас міське самоврядування не мало достатніх засобів примусу (а досить часто – і бажання), щоб вплинути на торговців. Врешті-решт, навесні 1916 р. уряд заборонив органам міського управління визначати ціни на продукти першої необхідності [15, с. 3].

Ще одним обов'язком органів самоврядування був нагляд за міськими громадськими банками. Думи були розпорядчим органом для цих установ. Водночас муніципальні службовці не мали права займати посаду директора міського громадського банку. За такої умови діяльність цих фінансових установ була більш самостійною та сприяла тому, щоб ревізії банківських капіталів із боку управи були ретельнішими.

Зазначені повноваження давали змогу думам бути головним керівним органом на місцях щодо муніципального господарства. Винятком були лише спеціальні урядові укази, які стосувалися окремих питань. Водночас міське громадське управління не могло впливати на управління поліцією, витрачало значні кошти на утримання військових частин тощо. Це означало, що органи самоврядування мали виключно господарську роль у житті міст.

У деяких містах замість дум вводилося спрощене громадське управління. Так відбувалося в разі недостатньої кількості міських коштів, слабого розвитку торгівлі й промислів, а також переважно сільськогосподарського виду занять населення. У таких містах головним розпорядчим органом були збори міських уповноважених у складі від дванадцяти до п'ятнадцяти осіб. Вони обиралися зборами місцевих землевласників під керівництвом посадовця, призначеного

губернатором. Так, у 1901 році в роботі зборів міського спрощеного громадського управління Дубна брали участь 12 осіб, які володіли в межах міста нерухомим майном вартістю не менше 100 руб. [5, с. 146]. Збори уповноважених обирали старосту з одним або двома помічниками. Староста головував на засіданнях, виконував їх постанови, завідував поточними господарськими справами, складав проекти міських кошторисів, фінансових звітів тощо. Уповноважені, староста та його помічники обиралися на чотири роки. Обсяг їхніх обов'язків був подібним до органів управління в містах, де положення вводилося в повному обсязі.

У листопаді 1893 р. уряд затвердив список міст, у яких обирали міські спрощені громадські управління. Серед міських поселень Волині до нього включалися всі п'ять міст, землі яких перебували в приватній власності (Дубно, Острог, Рівне, Заславль, Старокостянтинів), а також Овруч і Ковель. Рівне та Ковель згодом отримали дозвіл на обрання міських дум. У 1903 році з наданням статусу позаштатного міста Здолбунову в ньому теж було введено спрощене громадське управління. На Поділлі в 1916 р. спрощена форма міського громадського управління діяла у Вербівці, Жмеринці, Сальниці, Старій Ушиці, Хмільнику та Ямполі.

Велике значення мало надання губернатору права нагляду за законністю дій міського громадського управління. У разі неправильних дій губернатора чи вищої адміністративної влади, органи міської влади могли протягом трьох місяців направляти скарги до Урядового Сенату.

Усі постанови міської думи надсилалися губернатору. Низка рішень могла бути введена в дію лише після їх затвердження керівником губернії. До них належали розпорядження про розцінки на планові міські землі, призначені під забудову й облаштування міського поселення, про умови викупу ділянок із садибами, про граничні ціни на хліб, м'ясо та ін. Але навіть ті постанови, які не підлягали затвердженню, приводилися в дію лише в тому разі, якщо губернатор у двотижневий термін не зупинить їх виконання. При цьому він міг керуватися тими фактами, що рішення органу міського самоврядування суперечили закону або виходили за межі повноважень громадського управління, ішли врозріз із загальними державними інтересами й потребами або порушували інтереси місцевого населення. Іншими словами, губернатор міг скасувати практично будь-яке рішення міських дум. Він також мав право проводити ревізії управ та інших виконавчих органів громадського управління. Деякі постанови мали затверджуватися міністром внутрішніх справ.

Право обговорювати правильність і законність постанов органів міського самоврядування мали губернські із земських та міських справ присутствія (до введення земств – з міських справ). При цьому до їх складу входили по одному гласному від думи губернського міста. Якщо губернатор не вважав за можливе затвердити постанову думи, він передавав її на розгляд присутствія. У разі згоди цього органу з рішенням губернатора постанова думи вважалася недійсною. Присутствія були хоча й колегіальними органами, але в більшості складалися з представників центральної урядової влади. Під головуванням губернатора вони практично були позбавлені власної ініціативи [9, с. 9].

Таким чином, порівняно з Міським положенням 1870 року контроль губернатора над органами міського управління став набагато більшим. Якщо раніше керівник губернії міг лише спостерігати за законністю ведення міського господарства, а міські органи в межах наданої їм влади діяли самостійно, то тепер він мав право змінювати або скасовувати практично будь-яке рішення міських дум.

Отже, міста Російської імперії (у тому числі Волині та Поділля) чверть століття керувалися у своїх діях Міським положенням 1892 р. Замінивши попереднє, затверджене 1870 року, нове Положення мало на меті насамперед зміцнення контролю представників центральних органів над місцевим життям. Цей закон приніс значне посилення впливу на рішення муніципальних органів, насамперед губернаторів, а також зменшення самостійності в діях міського громадського управління. Більшість розпоряджень міських дум підлягали затвердженню керівником губернії і в разі його незгоди автоматично скасовувалися.

Поряд з обмеженням самостійності дій прикметною ознакою роботи міського самоврядування була вкрай невелика кількість виборців. Унаслідок цього в міських думах не були присутніми представники всіх верств міського населення, а звідси – обмеження здатності відстоювати свої потреби на розпорядчому рівні.

Міське положення 1892 р. надавало органам міського самоврядування виключно господарські повноваження. Вони мали стежити за належним станом вулиць, бульварів тощо, піклуватися про соціальний захист населення, сприяти його культурно-освітньому розвитку. Суттєво гальмувала розвиток міст постійна нестача коштів. Затверджена відповідно до Положення

прибутково-видаткова система не дозволяла громадському самоврядуванню розраховувати на кардинальні поліпшення міського господарства.

Список використаних джерел та літератури

1. Страдомский Н. Ф. Основания реформы городского положения / Страдомский Н. Ф. – К.: Типография Петра Барского, 1905. – 60 с.
2. Михайловский А. Г. Реформа городского самоуправления в России / Михайловский А. Г. – М.: Польза, 1908. – 112 с.
3. Шрейдер Г. Наше городское общественное управление / Шрейдер Г. – СПб: Паровая скоропечатка "Восток" М. М. Гутзац, 1902. – Т. 1. – 337 с.
4. Мельничук О. Ф. Адміністративний апарат та органи місцевого самоврядування на Поділлі у другій половині XIX ст. : [монографія] / Мельничук О. Ф. – Вінниця: Велес, 2001. – 192 с. – Бібліогр.: с. 167 – 185.
5. Прищеп О. П. Міська реформа 1892 р. та її запровадження на Волині / Прищеп О. П. // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. / [голова ред. кол. О. П. Рєєнт]. – К.: Інститут історії України НАН України, 2001. – Вип. 2. – С. 142 – 148.
6. Мыш М. И. Городовое положение 11 июня 1892 г. с относящимися к нему узаконениями, судебными и правительственными разъяснениями / Мыш М. И. – Петроград: Тип-фия А. Бенке, 1915. – 1298 с.
7. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 442, оп. 648, спр. 60.
8. Грасс В. Справочная книга для городских общественных управлений / Грасс В. – Чернигов: Типография губернского земства, 1900. – 394 с.
9. Немчинов В. Городское самоуправление по действующему русскому законодательству. Городовое положение 11 июня 1892 г. / Немчинов В. – М.: Издание В. М. Саблина, 1912. – 396 с.
10. Зайончковский П. А. Российское самодержавие в конце 19 столетия (политическая реакция 80-х – начала 90-х годов) / Зайончковский П. А. – М.: Мысль, 1970. – 444 с.
11. Басара Г. Б. Українське провінційне місто як політичне і соціокультурне явище у добу національно-демократичної революції (березень 1917 – квітень 1918 рр): Дис. ... канд. іст. наук : 09.00.12 / Басара Галина Богданівна. – К., 2003. – 207 с.
12. Юго-Западный край. – 1915. – 15 июня.
13. Юго-Западный край. – 1915. – 22 мая.
14. Прищеп О. П. Міста Волині в другій половині XIX – на початку XX ст. : Дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Прищеп Олена Петрівна. – Рівне, 2003. – 228 с.
15. Жизнь Волыни. – 1916. – 24 мар.

SUMMARY

The article analyzes the rights and duties of Volyn and Podillya city councils according to town regulation 1892 and determines the municipal system of election.

Key words: city council, town regulation 1892, election, governor.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализирован комплекс полномочий и обязанностей городских дум Волынской и Подольской губерний в соответствии с Городовым положением 1892 г.; рассмотрена система выборов в городские думы.

Ключевые слова: городская дума, Городовое положение 1892, выборы, губернатор.